

kwamen ze! O, hoe ontzettend was die aanblik! De gezichten waren verwrongen van haat en in hun oogen was een dreiging, een laatste dreiging tegen hem, die zich aan hun macht had weten te onttrekken! En waar was de schoonheid, de aantrekkelijke en verleidelijke schoonheid der vrouw, die Ben Adam bijna in haar netten had verstrikt? O, haar gelaat was een verschrikking voor het oog, en de onvergelykelyk schoone gestalte was een afschuwwekkende gedaante geworden! En al die vrouwenlichamen en al die mannengestalten, die door hun bevalligheid Ben Adam hadden geboeid of om hun fierheid zijn bewondering hadden opgewekt, waren afzichtelijke, weerzinwekkende verschijningen thans....

Ben Adam wilde ontwijken.... maar hij kon niet! Als vastgesmeed was hij aan zijn plaats en hij moest de nadering van deze gedrochtelijke bende dulden!

En hij moest zien! Angst, om wat er gebeuren ging, hield zijn oogen geopend; ja, wijd-open waren zijn oogen, zoodat hij tot in de kleinste bijzonderheden de verschrikking zag, die hem overweldigen, die hem vernietigen moest!

En hij moest hooren!

Geen enkele klank van dat verschrikkende lied werd hem gespaard! Bekende klanken waren het voor hem; reeds vroeger had hij ze gehoord! Maar duizend- en nog eens duizendmaal erger dan den eersten keer verschrikte hem thans dit lied!

Was het waar, wat zij zongen?....

„Hij is van ons! Hij is één onzer, onzer één! Zijn bloed hebben wij gedronken! Hij is van ons! Onverbrekelyk zijn de banden, waarmee hij aan ons verbonden is!.... Hij is één onzer!.... Hij is van ons!....!”

Was dat waar? Kon niets hem meer redden? Moest hij in hun handen vallen, in die verschrikkelijke handen, die verlangend heengrepen naar zijn lichaam?....

Was er dan géén redding? Kon niets, kon niemand hem bevrijden van den helleangst, die zich van hem meester maakte?....

Dat was de dood, de grijnzende dood! Dat was de macht der duisternis, die nog éénmaal over Ben Adam neerzonk....

II.

Maar het leven riep!

Of neen, Hij, die het leven was en is, kwam tot hem.... En het was Zijn stem, een stem van kracht, die riep!....

Hemelklanken daalden neer.... hemelklanken jubelden op tot oneindige hoogten.... hemelklanken vulden heel de onmetelijke ruimte om hem heen! En die hemelklanken, samensmeltend tot een lied van wonderschoone éénheid, hieven de ziel van Ben Adam op!....

En Ben Adam zag!

Lichtende gestalten zag hij, verre af en dicht bij! En op hun gezichten schitterde een glans van hemelsche heerlijkheid; en hun monden zongen elkander de lofliederen toe!

En ze riepen hem; ze riepen Ben Adam! Ze wènten hem!

Ben Adam zag niets anders dan de heerlijke gestalten, die hem van alle zijden omringden!

De engelen zag hij....

En hij hoorde, hoe die engelen tot hem spraken! In een vreugde, die schier tot een bezwijming werd, hoorde hij hun boodschap, dat zij gezonden waren, gezonden tot hem, om hem geleide te geven!....

En hun woord was een zang!

En Ben Adam strekte de handen uit, vol begeeren, om met de engelen mede te gaan....

Maar toen, bijna in hetzelfde oogenblik van zijn mateloos begeeren, van zijn geheele en volkomen zelfovergave, schrok hij terug voor de driestheid van zijn verlangen!

Niet voor hem was dit groote heil, deze zegening!

Onwaardig was hij, om in te gaan! Die heilige engelen kwamen niet voor hem, niet om hem! Het witte kleed, dat zij gereed hielden; de kroon in hun opgeheven handen; de palm der overwinning, die hem werd toegestoken.... neen, neen, neen, dat alles was niet voor hem.... Hij moest deze schatten weigeren.... Hij moest het luid deze engelen toeroepen, dat hij de heerlijkheid niet waardig was, En.... toen kwam de STEM: „Ik heb u getrokken! Ik heb u lief gehad! Ik heb u gekocht met Mijn bloed! Ik heb voor u overwonnen; dood en graf, duivel en hel! Ik leef en gij zult leven!

„Mijn overwinning is voor u; en omdat gij overwonnen hebt, geef Ik u de kroon der overwinning!....

„Ik heb u bij uw naam geroepen; gij zijt Mijn!”

En toen....

Toen viel Ben Adam in aanbidding neer voor Hem, die gesproken had! En zijn kroon nam hij aan uit de handen van hen, die verlangend wachtten, dat hij het groote heil zou aanvaarden; maar terstond daarop wierp hij dit teeken der overwinning neer aan de voeten van Hem, Dien hij zag in de glanzende heerlijkheid van het eeuwig licht....

En toen ook zong hij!

Ben Adam zong mee het lied der groote menigte voor den troon! Hij zong het Lam, dat geslacht was, de eer en aanbidding toe der gekochten door dat bloed....

III.

Toen men in Werkstad, den morgen na den brand, het lichaam van Ben Adam vond, glimlachte nog zijn mond. De starre dood had zijn lippen niet kunnen verstrakken....

De nacht der duisternis was niet meer over hem....

De morgen van het licht lag achter hem....

Hij kwam tot het licht.... en het licht was om hem....

(Slot volgt.)

HET REVEIL
JAN DE LIEFDE

„Zijne geschriften zijn, helaas, bezig te verdwijnen. Oud-Zending Coolsma.

MET GROOTE PIËTEIT ZET IK MIJ, OM met een enkel woord dezen populairen zoon van het Reveil te beschrijven.

Bij een en ander, dat mij in dezen man tegenstaat, is er zoo ontzaglijk veel, dat mij in hem aantrekt.

Omdat ik Ds. De Liefde alleen door levensbeschrijving en voornamelijk uit zijn eigen geschriften ken, plaatste ik het woord van zijn vriend Coolsma boven deze schets. Ieder, die op het woord „helaas” acht geeft, zal begrijpen hoe. Mét Coolsma betreur ik het, dat het tegenwoordig geslacht De Liefde niet meer geniet. Bij den oud-zending Coolsma was dat zóó sterk, dat deze behalve een levensbeschrijving ook nog een bloemlezing uit De Liefdes geschriften toezegde, toen hij zelf reeds op hoogen leeftijd een aanvang

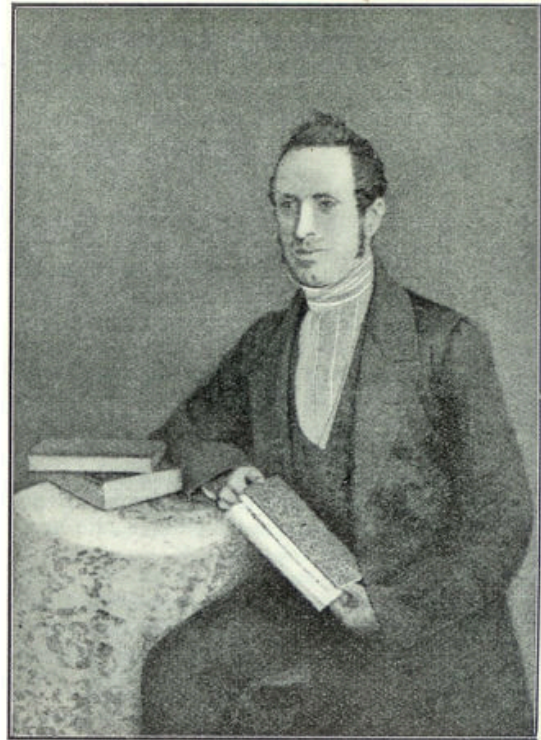
maakte met den arbeid, dien Callenbach twaalf jaar geleden onder het lezend publiek bracht.

Twintig jaar geleden was De Liefde op de Christelijke Scholen nog in eere. De kinderen konden toen nog volop genieten van zijn verhalen en versjes — ja ook van deze laatsten, want al heeft De Liefde als dichter wel eens een veer moeten laten, deze kinderschrijver had toch een benijdenswaardig talent om smakelijk te dichten en abstracte leeringen in aangename en pakkende vorm in hoofd en hart der kleinen te brengen. Ik weet niet, hoe het nú is, maar ik vrees toch wel, dat De Liefde ook op ónze Scholen aan het „verdwijnen” is.

Wat een heerlijk werk heeft deze stoere werker voor onze jeugd verricht. Toen de akker nog geheel braak lag, heeft De Liefde het Christelijk Onderwijs aan zich verplicht als geen ander. De lust komt in mij op, zijn kinderversjes te gaan citeeren, maar ik weet, dat dit nú — als buiten het bestek van een schets liggende — niet mogelijk is. Doch de vijftigers onder mijn lezers zijn misschien al aan het zingen geraakt: „O, wij kinderen, wij leven, als de vogeltjes blij,” en „Daar is hij, daar is hij, de lieflijke Mei.” —

Het is hier niet de plaats voor een levensbeschrijving; daarvoor kan ik verwijzen naar het uitnemende werk van S. Coolsma.*) Nu ik dat boek weer eens doorging, trof mij vooral dit ééne: wat had De Liefde toch een veelbewogen leven! De Liefde heeft eens een keurig werkje geschreven, getiteld: „De Diligence” of „de reis naar de stad der erfenis,” (een boekje, waarvan bij Callenbach in 1908 de zesde druk verscheen), maar als ik denk aan De Liefdes leven, dan moet ik zeggen, hij heeft een moeilijke diligence-reis gehad: van Amsterdam naar Woudsend en van Woudsend naar Zutfen, en toen naar Abkoude, en weer naar Amsterdam en daarna — niet te vergeten! — naar Engeland, waar hij het ook lichamenlijk vooral heel moeilijk moet gehad hebben, en tevoren nog naar de „tussenstations” Barmen, Elberfeld en Meurs — en ten slotte via Amsterdam naar zijn eeuwig huis, hetwelk voor hem, Gode zij dank, het binnentreden was in de stad der erfenis! Ik waag niet te beslissen, in hoeverre, wat de moeilijkheden zijns levens betreft, een aandeel moet worden gezocht in de onafhankelijkheid en zelfstandigheid van De Liefdes karakter. Want hoe prijzenswaard onafhankelijkheid en zelfstandigheid ook zijn, als ze te sterk uitgebogen zijn naar één kant — dan eens naar den eenen en dan weer naar den soms geheel tegenovergestelden kant — dan kunnen ze veel kwaad doen en levenszorgen baren. Wat het karakter van De Liefde betreft, het is schoon, wat Coolsma daarvan kon opmerken: De Liefde was oprecht, opgewekt, beminnelijk en vroolijk.

Te Zutfen, de tweede standplaats van Ds. De Liefde, ging diens leven over een wissel, waardoor het totaal van richting veranderd is. Dat was in 1839. De Liefde was toen 25 jaar oud. Nooit is hij die levensverandering ontrouw geworden. Altijd heeft hij van dat oogenblik af kleur bekend, duidelijk en overtuigend, met woord en pen. Zelf wilde De Liefde zijn verjaardag van 39 aangemerkt zien als een „feestdag bij uitnemendheid.” En merkwaardig vind ik het, dat de lezing van een boekje op reis, in de diligence, daartoe den stoot gegeven heeft. *De gróóte gebeurtenis*: De Liefde werd een beslist belijder van den Christus Gods,



Dien hij had leeren kennen als zijn persoonlijke Zaligmaker. En is het niet teekenend, dat hij kort daarna, toen hij derhalve nog een heel jonge man was, een lied des verlangens dichtte, waarvoor hij zelf de muziek componeerde, een lied van heimwee naar den hemel, dat toen uit *zijn hart* opwelde en later door duizenden gezongen is, met trillend hart soms en met een traan in het oog, het bekende en veelgeliefde:

O! dáár te zijn,
Waar nimmer tranen vloeien,
Waar 't hart geen angst, geen kommer kent noch pijn,
Waar doorn noch distel groeien!
O! dáár te zijn!
O! dáár zijt Gij,
De Bron en Heer des levens.
Dáár ben ik rein! Dáár van de zonde vrij,
En eeuwig zalig tevens!
O! dáár zijt Gij!

Dat deze man dichtergaven had, was reeds gebleken in zijn studententijd. Toen had hij al gedicht het ook zeer bekende „Als en maar,” dat aanvangt met de woorden:

„Vriendelijk koutend voor 't opene venster,
Zat eens een zevental knapen bijeen.”

Wormser heeft eens verklaard, dat er bij De Liefde een „zekere weelderigheid en overvloed van bekwaamheden gevonden werd, welke hij zelf niet meester was.” Dit oordeel werd door niemand minder dan Groen van Prinsterer onderschreven, terwijl Dr. A. Pierson openlijk van hem getuigd heeft: „De Liefde was een man van talent bij uitnemendheid, een dier armen, die alles hebben gekregen, een dier zwakken, die alles vermogen. Schrijver, redenaar, dichter, componist, humorist en theoloog, bij afwisseling of tegelijk, was

*) S. Coolsma: J. de Liefde, in zijn leven en werken geschetst,” bij Callenbach.

hij rusteloos werkzaam naar de groote verscheidenheid van zijn aanleg."

Rusteloos werkzaam . . .

Ja, dat was De Liefdel Richtte hij niet het eene Tijdschrift na het andere op? Ik noem hier maar even: „Timotheüs;" „Handwijzer;" „Almanak voor hart en huis;" „Volksmagazijn." Hij maakte een begin met de beschrijving der Algemeene Geschiedenis; hij schreef een Vaderlandsche, waarvan Swijnenburg later een bewerking gaf en die nóg gebruikt wordt. Hij leidde evangelisten op, waaronder mannen als Hardenberg en Gerdes, dichter van „Daar ruischt langs de wolken een lieflijke Naam."

Hij stichtte een en andermaal een zelfstandige gemeente en droeg ál de zorgen, daaraan verbonden.

Sterk persoonlijk was zijn optreden. Hij verwierp en verdedigde — en beide niet zonder talent! — b.v. den kinderdoop. Zijn levenslijn werd telkens gebroken, omdat hij — en ik schrijf dit met groote schuchterheid neer — zich te weinig, althans niet uitsluitend, leiden liet door de Waarheid Gods, die *nooit* verandert, hoewel hij toch tegelijkertijd er met zooveel nobelen moed en vurige welsprekendheid voor opkwam.

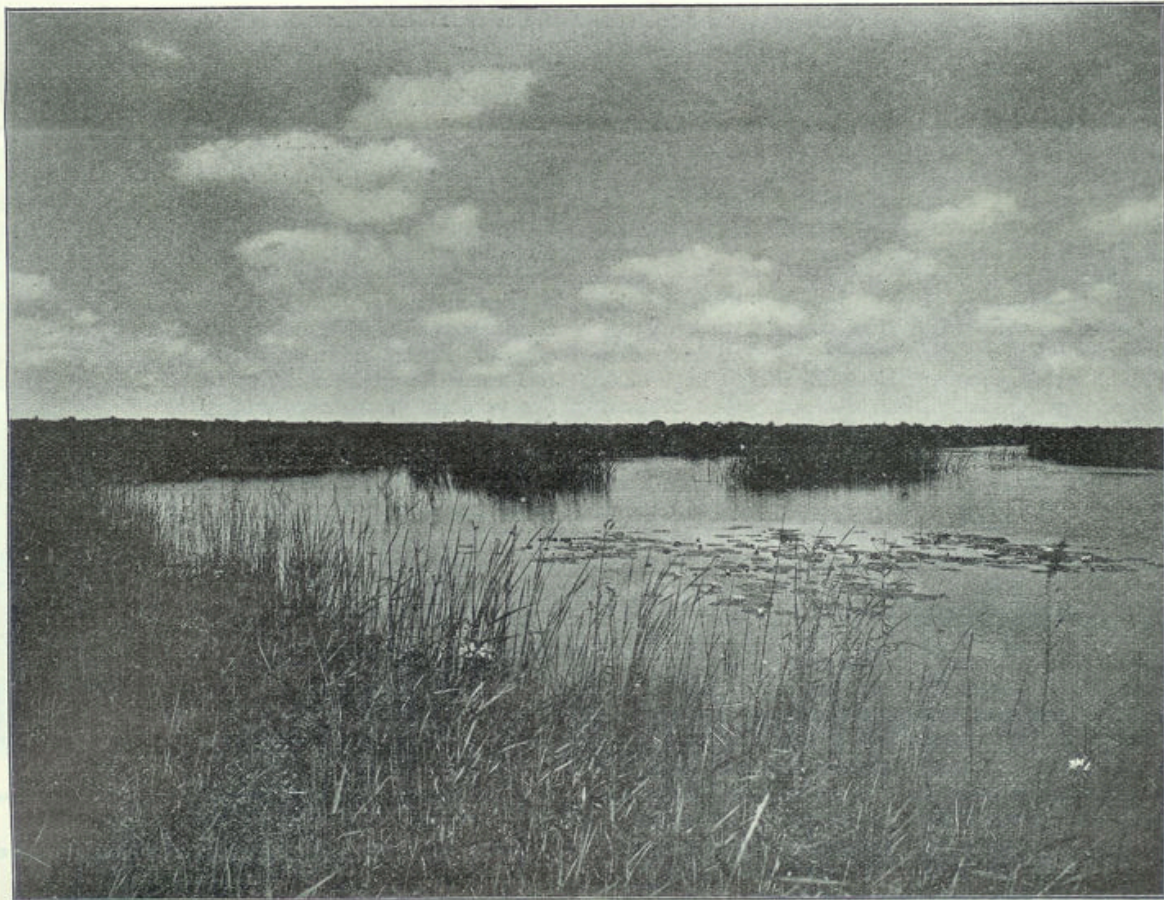
Waar is het einde, als ik moet vermelden, wat deze

hoogst merkwaardige man heeft tot stand gebracht? Naar volledigheid streef ik dan ook niet in deze schets. Maar laten we nog op 6 Dec. 1869 zijn kamer binnentreden. De Liefde is zeer zwak, maar zegt toch nog tot zijn dochter: „Ik sta meteen op, want ik wil u iets dicteeren." Werken wilde deze man tot het einde. Een zwager treedt binnen, ziet doodstrekken op De Liefdes gelaat en maakt opmerkzaam op het naderend einde. Dan richt de kranke zich op en vraagt: „Zou dit dan sterven zijn?" Nog eenmaal opent zich de mond en hij spreekt: „Ik vergeef allen, die mij verdriet hebben aangedaan, en beveel mijn vrouw en kinderen in Gods bescherming. Mijn hoop staat . . . vast . . . in . . ."

De Liefde was in de eeuwige rust! „O, daar zijt Gij, de Bron en Heer des levens!" had hij dertig jaren vroeger gezongen. Nu was hij bij Jezus!

De Liefde, nog eenmaal zie ik naar uw portret; naar dat gewelfde voorhoofd, naar die groote, sprekende oogen, waarmede gij de menschen naar u toegetrokken en waarmede gij ze vastgehouden hebt, en in uw hand zie ik uw Bijbel, uw schat in uw moeitevolle leven . . . en ik ben dankbaar, dat ik over u heb mogen schrijven, over u, populaire zoon van het Reveil!

J. T.



Stil en blank droomen de gracieuse waterlelies op 't klare vlak van 't water, luisterend naar 't wuiven van het riet